

SPRAWOZDANIA

Wokół Jubileuszu: „Lublin. Kultura i Społeczeństwo”

W czerwcu 2013 r. na Uniwersytecie Marii Cury-Skłodowskiej uroczystie obchodzono 50-lecie rusycystyki. Z tej okazji majowo-czerwcowy numer lubelskiego czasopisma „Lublin. Kultura i Społeczeństwo”¹ udostępnił swoje łamy na prezentację wspomnień i refleksji rusycystów lubelskich, którzy tworzyli tę neofilologię na przestrzeni minionego półwiecza. To między innymi dawna i obecna kadra naukowo-dydaktyczna, a także doktoranci i studenci (z różnych lat). Tom przybliży historię obecnego Instytutu Filologii Słowiańskiej UMCS – tło kształtowania się filologii rosyjskiej oraz wkład poszczególnych osób w jej tworzenie. Znakomitą część zbioru stanowi upamiętnienie trudu założycieli tej rusycystyki oraz kontynuatorów ich idei naukowych i organizacyjnych. Zgromadzone teksty dają także wyobrażenie o profilu naukowo-badawczym rusycystycznego ośrodka na UMCS – jakie obszary językoznawcze i literaturoznawcze eksplorowano w przeszłości, a co przyciąga uwagę współczesnych rusycystów.

Słów parę o samym czasopiśmie. „Lublin. Kultura i Społeczeństwo” to kwartalnik o zasięgu ogólnopolskim, uprawia się w nim przede wszystkim tematykę kulturalną i społeczną. Redakcja (na jej czele stoi lubelski regionalista, prozaik i publicysta Zbigniew Włodzimierz Fronczek) aktywnie współpracuje ze środowiskiem naukowym, popularyzując tym samym wiedzę akademicką. Publikowane teksty koncentrują się wokół problematyki literackiego, kulturowego i historycznego dziedzictwa Europy Środkowo-Wschodniej (Polska, Białoruś, Ukraina, Słowacja, Bułgaria itp.). Autorami są przedstawiciele świata nauki, działacze kulturalni oraz literaci. Redakcja czasopisma, zaangażowana w życie literackie i naukowe Lubelszczyzny, zadeklarowała chęć uczczenia jubileuszu rusycystyki na UMCS w postaci tej interesującej wielostronicowej publikacji.

Adresatem rocznicowego zbioru jest nie tylko nauczyciel akademicki, rusycysta. Odbiorcą może być historyk, samorządowiec, potencjalny kandydat na studia czy też po prostu przeciętny czytelnik zainteresowany przeszłością Lublina i historią lubelskich uczelni. Z uwagi na różnorodność tekstów – od wspomnień poprzez

---

¹ „Lublin. Kultura i Społeczeństwo”, nr 3(52), maj–czerwiec 2013.

krótkie teksty o charakterze naukowym do refleksji i relacji z wojaży – ten numer pisma „Lublin. Kultura i Społeczeństwo” na pewno warto odnotować.

Jubileuszowy numer otwiera słowo wstępne redaktora czasopisma, Zbigniewa Włodzimierza Fronczka, który, jak sam pisze, od bardzo wielu lat koresponduje w języku rosyjskim ze znajomymi zza wschodniej granicy – kiedyś w sposób tradycyjny, dziś już elektroniczny. Pierwszym tekstem, z jakim zapoznaje się czytelnik, są słowa ks. prof. Edwarda Walewandera, w których pojawia się nawiązanie do biblijnego pozytywnego znaczenia liczby *pięćdziesiąt*.

Za nestora lubelskich neofilologii uznaje się profesora Pawła Smoczyńskiego, którego sylwetkę, jako wybitnego naukowca i doskonałego organizatora, przybliży prof. dr hab. Stefan Warchoł, sławista i zasłużony pracownik Instytutu, założyciel studiów bułgarystycznych na UMCS, badacz onomastyki słowiańskiej. Pierwszy kontakt prof. Smoczyńskiego z ziemią lubelską przypadł na trudny okres, były to bowiem lata II wojny światowej. Po wojnie prof. Smoczyński powraca na Lubelszczyznę i od 1955 r. działa na rzecz rozwoju językoznawstwa słowiańskiego na UMCS. Stefan Warchoł przywołuje tytuły publikacji Smoczyńskiego, a wraz z nimi obszary naukowych zainteresowań tego badacza – dialektologię, onomastykę, słowotwórstwo. Wśród jego dokonań na niwie nauki są badania nad gwarami Lubelszczyzny. Dorobek i osiągnięcia organizacyjne prof. Pawła Smoczyńskiego upamiętniono podczas tegorocznego jubileuszu 18 czerwca – jednej z sal dydaktycznych w budynku Nowej Humanistyki UMCS nadano imię inicjatora kierunków neofilologicznych w Lublinie, który z dużym poświęceniem podjął się tego zadania w czasach niełatwych i jakże odmiennych od współczesnych realiów społeczno-politycznych i naukowych. Podczas obchodów jubileuszowych w tejże sali odbyła się sesja o charakterze wspomnieniowym, na której wystąpił m.in. prof. Jerzy Bartmiński (uznany etnolingwista, kiedyś uczeń nestora lubelskiej neofilologii), a także syn prof. Smoczyńskiego – Wojciech Smoczyński, profesor, lituanista z Uniwersytetu Jagiellońskiego.

Początki rusycystyki lubelskiej przypomina także prof. dr hab. Michał Łesiów, współorganizator tego kierunku, dyrektor Instytutu Filologii Rosyjskiej i Słowiańskiej w latach 1973-1976, a także inicjator ukrainistyki na UMCS, autor licznych studiów z zakresu gwar wschodniosłowiańskich oraz polsko-ukraińskich powiązań językowych i kulturowych. Pisze on o przebiegu swojej kariery naukowej i pracy zawodowej, wspomina swoich mentorów (prof. Leona Karczmara i prof. Władysława Kuraszkiwicza). Nawiązuje także do sytuacji językowej w okresie PRL-u oraz przyczyn uruchomienia studiów rusycystycznych, które nazywa zarówno obiektywnymi, jak i upolitycznionymi. Pierwszy nabór na studia rusycystyczne (1963 r.) – to zaledwie 8 studentów, nieco później chętnych było aż 111, choć limit przyjęć stanowił mniej więcej piątą część tej cyfry. Do grona pierwszych wychowanków lubelskiej rusycystyki, a późniejszych pracowników Instytutu należy nieżyjący od lat dr Zbigniew Maciejewski, literaturoznawca, dociekliwy badacz neorealizmu

rosyjskiego. Jego sylwetce dr Agnieszka Gozdek poświęciła odrębne wspomnienie.

Jednym z pierwszych absolwentów jest też dr Jan Sienkiewicz, językoznawca, dziś emerytowany pracownik Zakładu Języka Rosyjskiego. W roku akademickim 1970/71 w Instytucie rozpoczyna pracę mgr Wanda Fal, w przyszłości doktor, specjalista od rosyjskiej składni, zasłużony dydaktyk w/w Zakładu. Ważnym elementem wspomnień prof. Łesiowa są zamieszczone fragmenty z doniesień prasowych oraz notatek prof. Smoczyńskiego na temat kadry naukowej ówczesnego Instytutu Filologii Rosyjskiej i Słowiańskiej, które pozwalają odtworzyć pierwsze etapy jego funkcjonowania. Kadra, jak okazuje się, wywodziła się z różnych zakątków Polski (i nie tylko). Sam autor, Michał Łesiów, zdobywał wykształcenie na Uniwersytecie Warszawskim, praktykował na Uniwersytecie Kijowskim, docent Ewelina Wojnowa – kierownik nowo powstałego Zakładu Filologii Rosyjskiej – przybyła z Uniwersytetu Lwowskiego. Z UMCS na pewien czas związał się też krakowski historyk literatury rosyjskiej Ryszard Łużny (wtedy świeżo upieczony doktor habilitowany) czy Maja Szymoniuk z Uniwersytetu Warszawskiego. Szeregi kadry zasilili wykładowcy z odległych od Lublina miast – Kalisza, Koszalina, Wrocławia. Wspomnienia prof. Łesiowa odzwierciedlają zarazem problemy ówczesnej nauki. Pokazują, jak wiele wysiłku i zabiegów kosztowało nie tylko utworzenie tej neofilologii, ale też jej utrzymanie, wypromowanie jako kierunku, a przede wszystkim pozyskanie oraz wykształcenie profesjonalnej kadry naukowo-dydaktycznej (jak pisze autor, podejmowano liczne próby i odbyto wiele wyjazdów celem „zdobywania wykładowców na stałe”).

Swoimi refleksjami w kontekście jubileuszu dzieli się prof. dr hab. Jan Orłowski, historyk literatury, wieloletni kierownik Zakładu Literatury Rosyjskiej, dyrektor Instytutu Filologii Rosyjskiej i Słowiańskiej, a następnie Instytutu Filologii Słowiańskiej (1981-1987, 1990-1997). Rok akademicki 1967/68 to pierwszy rok pracy Jana Orłowskiego na UMCS. Wspomina on nazwiska wielu współpracowników (to m.in. absolwenci uczelni rosyjskich w Moskwie i Sankt Petersburgu, literaturoznawcy – obecnie prof. dr hab. Maria Cymborska-Leboda, dr Zbigniew Maciejewski, prof. dr hab. Danuta Szymonik, prof. dr hab. Witold Kowalczyk). Podobnie jak Michał Łesiów, Jan Orłowski zwraca uwagę na związki rusycystyki lubelskiej z innymi ośrodkami akademickimi z całego kraju. Pojawienie się w gronie kadry UMCS rusycystów wrocławskich Lii i Józefa Borsukiewiczów opisuje jako „wzmocnienie kadrowe lubelskiej rusycystyki”. Píše też o swoim doświadczeniu w pracy dydaktycznej w szkole średniej oraz o politycznym tle nauczania języka rosyjskiego w tamtym okresie, próbach sterowania badaniami naukowymi zza wschodniej granicy. Wspomnienia prof. Jana Orłowskiego, spisane na 8 obszernych stronach, są cennym dokumentem kształtowania się tradycji literaturoznawczej Instytutu i obrazu tej placówki na przełomie epoki, na tle różnych wydarzeń i przemian. Jan Orłowski doktoryzował się pod kierunkiem Ryszarda Łużnego (rozprawa doktorska,

obroniona w 1971 r., jako pierwszy na UMCS doktorat z zakresu historii literatury rosyjskiej, poświęcona była polskiej recepcji twórczości Mikołaja Niekrasowa). Zainteresowania prof. Orłowskiego skupiają się w dużej mierze na rosyjskiej literaturze XIX w. Dorobek profesora jest imponujący – m.in. monografie *Aleksy K. Tołstoj: z dziejów polsko-rosyjskich związków kulturalnych*, *Polska w zwierciadle poezji rosyjskiej okresu I wojny światowej*, *Niekrasow w Polsce: lata 1856-1914*, *Miecze i gałązki oliwne: antologia poezji rosyjskiej w Polsce (wiek XVIII-XX)*.

Od 1965 r. swoje losy naukowe z rusycystyką lubelską związał Teotyń Rott-Żebrowski, badacz historii języka rosyjskiego i ceniony wykładowca, wcześniej pracujący w Studium Nauczycielskim w Kaliszu. Przybliżenie postaci profesora Rott-Żebrowskiego jako naukowca i człowieka stanowi znaczną część tekstu zatytułowanego *Mój mistrz. Wspomnienie o Panu Profesorze doktorze habilitowanym Teotyń Rott-Żebrowskim (1919-2004)* autorstwa dr hab. Barbary Perczyńskiej, od 1974 r. zawodowo związanej z Zakładem Języka Rosyjskiego, w przeszłości zaś doktoryzującej się pod kierunkiem tego naukowca. Wspomnieniom towarzyszy kopia rękopisu profesora oraz krótki humorystyczny tekst jego autorstwa (*O tym, jak autor chciał wymigać się od służby w Armii Czerwonej*). Postać Profesora przywołuje się także w tekście prof. dr hab. Danuty Szymonik (*Garść wspomnień*), która aż trzy lata studiów spędziła w Leningradzie, a trzydzieści pięć lat poświęciła pracy naukowo-dydaktycznej na UMCS. O swym doświadczeniu zdobytym podczas studiów w Rosji, w Iwanowie, pisze dr Regina Rybicka, dzieli się też refleksjami o Rosji w momencie politycznego przełomu i z pracy w Kazachstanie.

Dzieje rusycystyki lubelskiej – w tym także te bardziej współczesne – przybliży tekst wicedyrektor Instytutu, dr Aliny Orłowskiej. To kilka etapów – powstanie Katedry Filologii Słowiańskiej w 1962 r., Zakładu Filologii Rosyjskiej w 1963 r., potem Instytutu Filologii Rosyjskiej i Słowiańskiej w 1972 r. i wreszcie przekształcenie tegoż Instytutu w Instytut Filologii Słowiańskiej. Alina Orłowska, kuratorka jubileuszowej publikacji, zwraca uwagę na dorobek naukowy oraz wydarzenia naukowe, które miały miejsce w różnych latach funkcjonowania rusycystyki – konferencje, wyjazdy zagraniczne, podkreśla też kontakty zagraniczne, nawiązane i pielęgnowane przez Instytut. Tekst uzupełnia zdjęcie członków Rady Naukowej Instytutu (kadencja 2009-2013) oraz okładki wybranych prac naukowych – monografii i prac zbiorowych wydanych przez rusycystów Instytutu Filologii Słowiańskiej (np. *Język najstarszych zabytków hagiograficznych*; *Chrześcijaństwo. Słownik rosyjsko-polski*; *Językowe wyznaczniki pragmatyki językowej współczesnych rosyjskich tekstów reklamowych*; *Polska poezja dla dzieci w przekładzie na język rosyjski*; *Kolokacja jako jednostka przekładu. Studium rosyjsko-polskie*; *Dramat pod znakiem Dionizosa: myśl estetyczna a poetyka gatunków symbolistów rosyjskich*; *Kobieta iljako inny: mit i figury kobiecości w literaturze i kulturze rosyjskiej XX-XXI wieku (w kontekście europejskim)*; *Konceptualizacja Rosji i świata*

w poezji Josifa Brodskiego: *dom, miasto, ojczyzna; Topika mityczna: figury miejsca w twórczości Fiodora Sołoguba; Lermontow a Polska; Motywy demonologiczne w literaturze i kulturze rosyjskiej XI-XX w. i inne*).

Praca, pasja, projekty – taki nagłówek o układzie kaskadowym ma tekst autorstwa redaktora Fronczka. Artykuł to szkic sylwetki jednego z dyrektorów Instytutu Filologii Słowiańskiej prof. dr hab. Feliksa Czyżewskiego, który pełnił tę funkcję przez dekadę – od 2003 do 2013 r. Przez ten czas profil działalności tej placówki naukowo-dydaktycznej wzbogacił się o liczne inicjatywy transgraniczne, współpracę z lokalnymi samorządami, środowiskiem oświatowym i szkolnym Lubelszczyzny, powołano nowe specjalności. W szkicu zwrócono uwagę na wielość zainteresowań profesora Czyżewskiego – zarówno naukowych, jak i organizacyjnych, a także na docenienie tej działalności przez współpracujące z Instytutem środowiska. O miejscu i randze Instytutu w lokalnych środowiskach świadczą listy gratulacyjne, których kopie zdobią pierwsze karty jubileuszowego numeru. Są to okazjonalne podziękowania, jakie napłynęły m.in. z Kuratorium Oświaty w Lublinie, a także Starostwa Bialskiego i Włodawskiego. Z tymi strukturami Instytut prężnie współdziała na płaszczyźnie dydaktyczno-naukowej oraz społecznej, wnosząc potężny wkład w zachowanie i promocję słowiańskiego dziedzictwa pogranicza.

O swoich 45 latach na UMCS w humorystycznej tonacji pisze inny rusycysta i literaturoznawca, prof. dr hab. Witold Kowalczyk. Zdradza tajemnicę swojego zainteresowania najpierw samym językiem rosyjskim, a później już literaturą rosyjską, która stała się obiektem jego naukowej eksploracji w latach późniejszych. Studia rusycystyczne rozpoczął w 1967 r., na tym samym roku znalazła się także Anna Pado, w przyszłości doktor i znana autorka podręczników do nauki języka rosyjskiego, Michał Sajewicz, profesor doktor habilitowany, obecny dyrektor Instytutu Filologii Słowiańskiej UMCS (od 2013 r.). W szkicu prof. Kowalczyka znalazło się miejsce na ciepłe słowa o nauczycielkach profesora (to m.in. prof. Maja Szymoniuk, dr Lija Borsukiewicz) czy opiekunach naukowych (byli nimi prof. dr hab. Jan Orłowski oraz prof. dr hab. Ryszard Łużny). Trudna miłość do języka i literatury rosyjskiej przypadła na okres ideologicznie trudny dla całego kraju, o czym też wspomina się w tekście (*Trudna miłość, czyli moje 45 lat na filologii rosyjskiej UMCS*). Od tego, co było prof. Kowalczyk przechodzi do tego, co jest, szkicując sytuację języka rosyjskiego i jego pozycję w szkołach średnich w dobie obecnej, nawiązuje także do realiów pracy współczesnego naukowca.

Trudno wyobrazić sobie funkcjonowanie katedr i instytutów bez bibliotek czy bibliotekarzy, którzy są integralną częścią każdej placówki naukowo-dydaktycznej. W tym kontekście warto zwrócić uwagę na wspomnienia mgr Ewy Wieruckiej, kierownik obecnej Biblioteki Wydziałowej, pracującej w fachu bibliotekarza od 1973 r. Pierwsze zbiory biblioteczne, jak pisze Ewa Wierucka, to dary z bibliotek moskiewskich i lwowskich, to często także książki ze zbiorów prywatnych. Z biegiem czasu księgozbiór się powiększał, przez lata jednak borykano się z problemami

lokalowymi. Po oddaniu do użytku budynku Nowej Humanistyki powstała nowoczesna Biblioteka Wydziałowa, zapewniająca obecnym pracownikom i studentom komfortowe warunki pracy oraz bogate zbiory prac naukowych.

W drugiej części jubileuszowego numeru pisma „Lublin. Kultura i Społeczeństwo” czytelnik znajdzie teksty dotyczące różnych wątków – ze wspomnieniami o doświadczeniach zawodowych, relacjami z podróży dalekich i bliskich pracowników Instytutu Filologii Słowiańskiej (dr Edyta Manasterska-Wiącek, dr Ewa Białek), doktorantów (mgr Dorota Głuszak, mgr Elwira Michalska) i studentów, a także z tekstami przybliżającymi bogatą i barwną działalność Koła Naukowego Rusycystów (mgr Małgorzata Ułanek, mgr Artur Sadecki). Pracownicy, doktoranci i studenci zwiedzają nie tylko rosyjską metropolię Moskwę, ale i Niżny Nowogród, Briańsk, Torżok oraz wiele innych ciekawych zakątków, które leżą na uboczu bardziej znanych tras turystycznych. Teksty ilustrują zatem mobilność kadry naukowej i mobilność studenta rusycysty.

W tomie można zapoznać się także z tekstami prezentującymi zainteresowania naukowe ich autorów i będącymi wycinkiem wyników naukowych eksploracji. Dr Alina Orłowska zamieszcza obszerny szkic o motywach piekła w rosyjskim poemacie komicznym XVIII wieku. Z kolei dr Piotr Złotkowski z Zakładu Językoznawstwa Słowiańskiego osobom niewtajemniczonym wyjaśnia pochodzenie pisma rosyjskiego.

Próbę scharakteryzowania działalności pozanaukowej, funkcjonowania w przestrzeni społecznej obecnego Instytutu, podjęła dr Agnieszka Goral, przywołując przykłady sformalizowanych kontaktów współpracy naszej jednostki ze szkołami i wymieniając konkretne projekty kulturalno-naukowe o zasięgu wojewódzkim (np. znany w regionie Konkurs Sławistyczny i Konkurs Piosenki Rosyjskiej). Mgr Małgorzata Nakonieczna podkreśla wartość języka rosyjskiego jako języka kontaktów na szczeblu oficjalnym i w sytuacjach biznesowych. W nawiązaniu do wątku o współpracy Instytutu ze środowiskiem szkolnym warto wspomnieć o tych absolwentach, którzy dziś stanowią kadrę dydaktyczną szkół średnich, objętych patronatem naukowym IFS. W 2009 r. Instytut wziął pod naukową kuratelę Zespół Szkół im. ONZ w Biłgoraju. Pracują tam rusycystki, Barbara Borowy i Krystyna Małysz, które na łamach pisma dzielą się wspomnieniami o swoich więziach z dawnym Instytutem Filologii Rosyjskiej i Słowiańskiej oraz obecnym Instytutem Filologii Słowiańskiej. Szkół z Lubelszczyzny, nad którymi pieczę sprawuje IFS, jest blisko dziesięć. Kolejne szkoły podejmują starania, by znaleźć się w tym zaszczytnym gronie.

Już sama okładka czasopisma nie pozwala wątpić w tematykę tomiku. Znalazła się na niej fotografia pomnika XIX-wiecznej pary małżeńskiej – Aleksandra Puszkina oraz Natalii Gonczarowej. Na poszczególnych stronach pojawiają się kolejne zdjęcia – zasłużonych profesorów, kadry naukowej, monografii i zbiorów, z wyjazdów, spotkań, konkursów, pamiątkowe zdjęcia różnych roczników studiów, kopie kart bibliotecznych, list studentów, zaproszeń, plakatów itp. Jest to swego rodzaju

sentymenralno-historyczno-naukowe archiwum fotograficzne – życie i działalność Instytutu utrwalone w kadrze. Wzrok czytelnika przyciągają także same tytuły publikacji, wymienię kilka – *Praca, pasja, projekty* (Z. W. Fronczek), *Wspomnienia i refleksje historyka literatury* (J. Orłowski), *Garść wspomnień* (D. Szymonik), *Znaki czasów* (R. Rybicka), *To był rok ... Dobry rok ...* (J. Jarosz, A. Kiciak), *Dlaczego warto studiować filologię rosyjską?* (M. Nakonieczna), *Pietruszka i „inne” smaki* (A. Sadecki), *Podróże kształcą, czyli co wspólnego ma kałasznikow z kołaczem* (E. Białek), *Moskwa pachnie czekoladą* (D. Głuszak), *1700 km później* (M. Rutana), *Wczoraj – dziś, czyli z doświadczeń rusycystyki* (B. Borowy).

Jubileuszowy numer wzbogacają utwory poetyckie. Rosja – kraj ludzi nie tylko czytających, ale i tworzących. *Spalony list, Psu Kaczałowa, Obłok w spodniach, Lileczko! To zamiast listu*. Znamcy poezji rosyjskiej po słowach kluczach odnajdą tu ślady Puszkina, Jesienina czy Majakowskiego.

W obecnym Instytucie Filologii Słowiańskiej naucza się pięciu języków: języka rosyjskiego, ukraińskiego, bułgarskiego, białoruskiego i czeskiego. Powstają nowe specjalizacje odpowiadające wyzwaniom XXI w., przede wszystkim zaś rozrasta się profil Instytutu jako placówki naukowo-badawczej. Pierwotne pole badawcze – dialektologia, językoznawstwo historyczne, onomastyka z biegiem czasu wzbogaciło się o problematykę etno- i socjolingwistyczną oraz translatoryczną. Instytut jest cenionym ośrodkiem, w którym naucza się sztuki przekładu. Teoretyczne badania w tym zakresie prowadzi prof. dr hab. Roman Lewicki (dyrektor Instytutu w latach 1997-2003), a także inni pracownicy Zakładu Języka Rosyjskiego. Problematyka badawcza tegoż Zakładu obejmuje zagadnienia o szerokiej rozpiętości – to, poza przekładem, zarówno badania pozostające w nurcie tradycji filologicznej (teksty staroruskie), jak i dotyczące aktualnych problemów językoznawczych (tendencje rozwoju współczesnej ruszczyzny, frazeologia, nieliterackie odmiany języka rosyjskiego, język mediów, dydaktyka przekładu). W Instytucie działa też Pracownia Glottodydaktyczna, którą kieruje dr Halina Rycyk-Sztajdel, absolwentka rusycystyki lubelskiej (1972 r.). Poza metodyką i dydaktyką nauczania języka rosyjskiego jako obcego w Pracowni prowadzi się badania m.in. nad rosyjską onomastyką literacką. Kierownikiem Zakładu Literatury i Kultury Rosyjskiej XX-XXI w. jest prof. dr hab. Maria Cymborska-Leboda. Główne obiekty eksploracji naukowej Zakładu to poezja i dramaturgia rosyjska XX i XXI wieku, rosyjska literatura emigracyjna oraz współczesna proza kobieca. Pracownicy Zakładu Literatury i Kultury XVIII i XIX w. pod kierunkiem prof. dra hab. Witolda Kowalczyka koncentrują swe wysiłki naukowe na motywach sacrum i demonologii, komizmie oraz folklorze tego okresu. Obecny Instytut Filologii Słowiańskiej tworzy także Zakład Językoznawstwa Słowiańskiego. Zakład Filologii Ukraińskiej i Zakład Białorusystyki, których kadre stanowią m.in. wykładowcy z ośrodków zagranicznych.

Prezentowany numer czasopisma może być skutecznym instrumentem wspomagającym popularyzację Instytutu Filologii Słowiańskiej i filologii słowiań-

skich wśród młodego pokolenia, potencjalnych kandydatów na studia. To wskazanie nie tylko różnorodności oferty edukacyjnej Instytutu, ale także możliwości studiowania i rozwijania pasji młodego filologa, perspektyw dla studenta, także tych zawodowych. Pod tym kątem istotne są relacje o studiach autorstwa samych studentów.

Jubileuszowy numer pisma „Lublin. Kultura i Społeczeństwo” to, choć niewielka i w istocie nienaukowa publikacja, ma nieocenioną wartość, ponieważ dokumentuje pięć dekad z życia Instytutu. Przez ten czas zmieniła się epoka, modyfikacji uległ kontekst nauczania języka rosyjskiego, być może nawet motywacja wyboru takiego kierunku jako kierunku studiów, inne są warunki nauczania (nowocześnie wyposażone sale zajęciowe w nowym budynku Wydziału Humanistycznego, umowy o wymianie międzyuczelnianej z ośrodkami zagranicznymi) oraz perspektywy pracy absolwentów (spadek liczby miejsc pracy dla nauczyciela rusycysty, ale za to znowu rozwijający się rynek handlowy i zarazem tłumaczeniowy).

Nadmienię, że 50 lat temu rusycystyka lubelska była jedyną tego typu neofilogią po prawej stronie Wisły. Dziś Lublin nie tylko konkuruje, ale i aktywnie współpracuje z innymi ośrodkami rusycystycznymi na tzw. ścianie wschodniej (Białystok, Rzeszów, Siedlce, Biała Podlaska, Chełm, Zamość), wymienia się z nimi kadrą i myślą naukową. Ogniwem spajającym odległe w czasie lata są też ludzie, których sylwetki przywołano lub sami stali się autorami krótkich tekstów wspomnieniowych prezentowanych na łamach zbiorku. Poza wartością dokumentu publikacja ma wartość także w wymiarze sentymentalnym. Wspomnienia, często bardzo osobiste, jako lektura frapujące, pozwalają zebrać fragmenty historii w jedną całość i przekazać je kolejnym pokoleniom rusycystom oraz szerszej społeczności Lubelszczyzny oraz poza jej granicami. Oddają koloryt minionych lat, kiedy tworzone podwaliny obecnego Instytutu Filologii Słowiańskiej, odzwierciedlają też jego obecny stan.

Ewa Białek
UMCS Lublin

Sprawozdanie z międzynarodowej konferencji *Ранньомодерна людина: простір – влада – право XVI-XVIII ст.* (Kijów, 12-13 września 2013)

Konferencja zorganizowana przez badaczy z Kijowskiego Uniwersytetu imienia Borysa Hryczenki oraz Uniwersytetu Jagiellońskiego, potwierdziła wartość międzynarodowej współpracy, która także polega na organizowaniu spotkań naukowych. Warto podkreślić, że spiritus movens przedsięwzięcia był badacz dziejów społecznych Rusi późnośredniowiecznej i wczesnonowożytnej, dr nauk historycz-

nych Witalij Mychajłows'kyj² z Uniwersytetu im. Borysa Hryczenki. W kijowskiej konferencji wzięło udział 25 referentów z różnych ośrodków badawczych Ukrainy (Charków, Kijów, Lwów, Ostróg, Połtawa) i Polski (Bydgoszcz, Kraków, Warszawa). Obrady podzielone zostały na siedem przebiegających po sobie paneli. Dało to możliwość wysłuchania zainteresowanym wszystkich wystąpień. Językami konferencji były polski i ukraiński.

Pierwszy panel otworzył referat Adriana Jusupowicia *Poselstwo Lwa Sapiehy do Moskwy 1600/1601*. Jako następna wystąpiła Tetjana Hryhor'ewa, która przedstawiła tekst *Посольство як подорож: на прикладі щоденника великого посла до Османської імперії В. Мясковського (1640)*. Była to próba określenia tematów podejmowanych przez podróżnika–posła, jego stosunku do dychotomii „swój – obcy”. Autorka stwierdziła między innymi, że jeśli pominąć opis działań dyplomatycznych, to pozostałe informacje dotyczyłyby następujących kwestii: odległości pomiędzy konkretnymi osiedlami; opisu drogi (najczęściej z zaznaczeniem, że była „zła i niecnotliwa”); opisu miejscowości z uwzględnieniem wiadomości o obiektach obronnych, świątyniach, krytych blachą dachach, fontannach oraz o dziejach opisanej miejscowości; topografii mijanego obszaru (rzeki, góry, lasy, mosty); opisu zwyczajów (bułgarskich i tureckich na podstawie obserwacji własnych i przekazów) oraz refleksji ze spotkań z ludźmi wykraczające poza obowiązki posła. Referentka zwróciła uwagę na dużą swobodę, jaką dysponowali poseł i jego otoczenie, dającą możliwość dobrego zaznajomienia się z odwiedzanymi miejscami. To zaś powodowało, że pojawiał się rozdźwięk pomiędzy rezultatami obserwacji a wiedzą wyniesioną z lektury opisów Imperium Osmańskiego, głównie autorstwa pisarzy włoskich. Następny referat zaprezentował Dariusz Dąbrowski (*Romanowicze w polskiej historiografii nowożytnej (XVI-XVIII w.) – pomiędzy podziwem, krytyką i zapomnieniem*). Podkreślając wielowątkowość, obszerność i perspektywiczność tak nakreślonego tematu, autor skoncentrował się na przedstawieniu wybranych przykładów konstruowania przez polskich historyków nowożytnych narracji na temat Romanowiczów (filiacja Szwarna – syn czy siostrzeniec Daniela Romanowicza?), identyfikacja ruskiego męża Konstancji, córki Beli IV (Daniel Romanowicz czy Lew Daniłowicz?), poglądów Jakuba Suszy na temat fundacji Chełma). Wszystko to w celu określenia, w jaki sposób i dla jakich celów kształtowano obraz reprezentantów konkretnej dynastii. Obrady pierwszego panelu zamknęło wystąpienie Adama Perłakowskiego „*Sejmik województwa bełskiego wobec polityki wewnętrznej i zagranicznej dworu w pierwszym dziesięcioleciu panowania Augusta III Wettyna (1734-1744)*”, który przedstawił tematykę obrad sejmiku oraz mechanizmy manipulowania przez dany ród magnacki rzeszą braci szlacheckiej.

---

² Witalij Mychajłows'kyj niedawno wydał świetną książkę pt. *Еластична спільнота. Подільська шляхта в другій половині XIV – 70-х роках XVI століття*, Київ 2012.

Popołudniową część obrad otworzył wykład prof. Natalii Jakowenko *Здобутки та завдання ранньомодерної історії України*. Autorka, swą narrację zbudowała w oparciu o analizę programu konferencji, co wywołało ożywioną i ciekawą dyskusję.

Motywy przewodnim drugiego panelu była tematyka kozacka doby powstania Chmielnickiego. Piotr Borek przedstawił referat *Powstanie Chmielnickiego w Wojnie domowej Samuela Twardowskiego*. Autor doszedł do wniosku, że ten uznawany za najdoskonalsze dzieło poety ze Skrzypny poemat, przy wszystkich jego walorach artystycznych, to tekst o polskiej megalomanii, możliwy do negatywnej oceny z ukraińskiego punktu widzenia, bowiem w ocenie wydarzeń nie wychodzi poza świadomość szlachcica-katolika, szukającego przyczyn rebelii w planie opatrnościowym, a nie w wadliwości systemu społeczno-politycznego i ucisku prawosławia. Mirosław Nagielski podjął temat *Szwecja w polityce hetmana B. Chmielnickiego w latach 1648 – 1657*. Autor przedstawił przebieg, ukazał kontekst i rezultaty rokowań dyplomatycznych pomiędzy Szwecją i Kozakami (z podkreśleniem intrygującego wątku misji reprezentującego Chmielnickiego ojca Daniela) aż po układ w Czehryniu, zawarty już po śmierci wybitnego przywódcy kozackiego. Trzeci referat, *Adam Kazanowski w czasie powstania Chmielnickiego*, wygłosił Artur Goszczyński. Osią wystąpienia było ukazanie postawy wysokiego urzędnika polskiego wobec walki stronnictw politycznych w okresie elekcji nowego władcy po śmierci Władysława IV w kontekście stanowiska zajmowanego przez te koterie względem powstania Chmielnickiego. Jako ostatni w tym panelu wystąpił Piotr Kroll z referatem *Komisja Ostrogska 1670 roku – ostatnia próba ułożenia stosunków Rzeczypospolitej z Kozaczyną*. Zaprezentował on rozważania dotyczące działań strony polskiej kierowanych wobec Kozaków w przededniu konfliktu z Turcją. Warszawa, po pewnych wahaniach, postawiła w tym momencie na zbliżenie z Michałem Chanenką rywalizującym o władzę z Piotrem Doroszenką.

Czwarty i ostatni moduł pierwszego dnia konferencji poświęcony był tematyce sejmowej i sejmikowej. Jarosław Solicki przedstawił tekst pt. *Sejmiki ukraińskie w epoce nowożytnej. Problemy badawcze*. Omówił wybrane, lecz wymagające dalszych studiów zagadnienia dotyczące działalności sejmików „na wygnaniu”, którymi są: limitowanie sejmików, rola sejmików w bezkrólewiu, uczestnicy sejmików, postawy polityczne tych zgromadzeń itp. Witalij Mychajłows'kyj (*Результативність сеймів для Подільського воєводства в 1493-1548 рр. в світлі документів Коронної Метрики*) przedstawił między innymi statystyczne ujęcie zagadnień związanych z wydawaniem przez sejmy aktów odnośnie do województwa podolskiego. Autor zwrócił uwagę, że największą część tych decyzji stanowiły postanowienia dotyczące kwestii majątkowych. Pozostałe dwa referaty wygłoszone podczas omawianego panelu, Oleksija Winnyczenki *Денутатські сеймики в Речі Посполитій в останній чверті XVI – першій половині XVII століття* (у світлі сеймикових актів Руського і Белзького воєводств oraz

Petra Kulakovs'koho *Волинський сеймик (1633-1648): бачення зовнішньої політики Речі Посполитої* poświęcone były kwestiom szczegółowym dotyczącym życia politycznego ruskich województw Rzeczypospolitej.

Bogaty i ciekawy był także drugi dzień obrad. Zapoczątkował go panel koncentrujący się wokół problemów życia miejskiego ziem ruskich RP. Jako pierwszy wystąpił Myron Kapral z tekstem *Входження в історію, або До появи історичної свідомості в українсько – руського міщанства Львова наприкінці XVI – на початку XVII ст.*, w którym omówiona została aktywność ruskich działaczy kulturalnych Lwowa epoki Odrodzenia, takich jak Iwan i Jurij Rohatyńcy czy Dmytro Krasowski. Referat kolejny to Natalii Biłous *Міські урядники Луцька XVI-XVII ст. – спроба колективного портрета*. Po nim wysłuchano wystąpienia Oksany Winnyczenko *На території „вірменської нації”: спадкування за тестаментом у середовищі львівських вірмен другої половини XVII – першої половини XVIII століття*. Zamknął panel Jurij Wołoszyn referatem *Слуги в домогосподарствах міста Полтави другої половини XVIII ст.* Druga sesja także składała się z czterech wystąpień. Dotyczyły one różnych aspektów historii społecznej. I tak, Wołodumyr Aleksandrowycz przedstawił uwagi na temat relacji pomiędzy możnowładcami i artystami (*Надвірний маляр”. Замовники-можновладці та виконавці у мистецькій практиці західноукраїнських земель XVII століття*). Ihor Teslenko omówił problem losów klientów książąt Ostrogskich na przykładzie karier osób pełniących na ich dworze funkcję marszałków nadwornych. Zauważył przy tym, że zdarzało się osiągnięcie dzięki staraniom protektorów nawet krzesła senatorskiego. Nierzadko jednak Ostrogscy ograniczali się do wynagradzania swych urzędników – klientów, opieką nad rodziną, pieniędzmi czy nadaniami ziemskimi. Natalia Starczenko przedstawiła, operując bardzo dobrze dobranymi przykładami, problem okoliczności pozbawiania wolności szlachcica popełniającego przestępstwo *Ув'язнення шляхтича в контексті уявлення про злочин (Волинь останньої третини XVI – поч. XVII ст.* Czwarty referat, zaprezentowany przez O Aleksija Sokyrko, dotyczył otoczenia starszyny kozackiej (*На послугах дому”: двір і збройні слуги козацької старшини середини XVII-XVIII ст.*). W ostatnim panelu konferencji Ihor Skoczylas interesująco mówił o procesie wyboru biskupów ruskiej cerkwi w okresie nowożytnym. Kolejny referat, wygłoszony przez Ludmiłę Posochową skoncentrowany był na rekonstrukcji geograficznych i narodoznawczych poglądów studentów i wykładowców kolegiów czernihowskiego, charkowskiego i perejasławskiego w XVIII w. Autorka przedstawiła między innymi informację, że w owym czasie grupa wykładowców z tychże zakładów naukowych podjęła poza zakresem swych obowiązków badania „krajoznawcze”. Arsen Zinczenko przedstawił z kolei swe poglądy na temat oznaczników etniczno-narodowej samoświadomości mieszkańców tego samego regionu. Konferencję zamknęło wystąpienie Maksyma Jaremenki o roli odegranej przez Akademię Mohylańską w procesie jednoczenia ziem ukraińskich w XVIII w.

Oprócz zaprezentowanej faktografii, dotyczącej zagadnień z reguły słabo dotąd rozpoznanych, istotnym walorem konferencji było podjęcie refleksji metodologicznej. Podczas obrad zwrócono uwagę na funkcjonowanie dwóch równoległych i nierozzerwalnych „rzeczywistości” historycznych, a mianowicie „świata faktów dziejowych” i „świata wyobrażeń, mitów historycznych”, ukazano różnorodne zależności zachodzące między nimi, podkreślono rolę wpływu „wizji dziejów” na odbiór przeszłości. Zgodzono się, że nie należy pomijać i lekceważyć ani jednej, ani drugiej sfery studiów nad dziejami. Podniesiono, że istotnym błędem jest zapominanie o oddziaływaniu zmitologizowanego myślenia o danych wydarzeniach na dochodzenie do ich rzeczywistego przebiegu i umiejscowienia w łańcuchu przyczynowo–skutkowym, a z drugiej strony, zwrócono uwagę na konieczność precyzyjnego badania jednostkowych faktów, które stanowiły materię do budowania wyobrażeń o przeszłości.

Dariusz Dąbrowski
Uniwersytet Kazimierza Wielkiego

Sprawozdanie z Międzynarodowej Konferencji Naukowej
Rosyjskie dzieciństwo. Русское детство. The Russian Childhood
(Kraków, Uniwersytet Jagielloński, 25-26 października 2013)

Celem konferencji zorganizowanej przez Zakład Antropologii Kultury Rosyjskiej w Instytucie Rosji i Europy Wschodniej Uniwersytetu Jagiellońskiego była refleksja nad funkcjonującymi w kulturze rosyjskiej wyobrazeniami o dzieciństwie jako ewoluującym konstrukcie społecznym. Temat konferencji zintegrował badaczy z kilku krajów (Białoruś, Litwa, Rosja, Kazachstan, Ukraina, Polska).

W czasie posiedzenia plenarnego prof. Natalia Rodigina (Nowosybirsk) wprowadziła słuchaczy w dziecięcą codzienność przełomu XIX-XX ww., obierając za materiał analityczny ilustrowane czasopismo dla dzieci „Задушевное слово”. Prof. Irina Sinowa (Petersburg) w historyczno-antropologicznej analizie zaprezentowała temat dziecięcej codzienności w przestrzeni miasta II połowy XIX wieku. Prof. Tatiana Rujatkina (Szymkent, Kazachstan) opowiadała o spontanicznym patriotyzmie radzieckich dzieci w latach 60-tych i 70-tych XX wieku. Prof. Ała Lichaczowa (Wilno) zainteresowała słuchaczy referatem o kulturowych i językowych dylematach rosyjskich rodzin w Litwie. Z kolei prof. Lola Zwonariowa (Moskwa) przeanalizowała obraz dzieciństwa w prozie Alberta Lichanowa. Obrady plenarne zakończył referat prof. Haliny Mazurek (Katowice) na temat *Dzieci nowej Rosji w ujęciu współczesnej dramaturgii rosyjskiej*. Wystąpienia prelegentów stały się

impulsem do ożywionej dyskusji, a także zarysowały szerokie, wieloaspektowe pole badawcze podejmowanego tematu.

Po zakończeniu obrad plenarnych uczestnicy konferencji, w ciągu dwóch dni obrad pracowali w sekcjach tematycznych: *Utracone dzieciństwo*, *Ideaty wychowawcze w przestrzeni idei i ideologii*, *Literackie obrazy dziecka i dzieciństwa*, *Dzieciństwo rosyjskie w filmie i muzyce*, *Kultura i wychowanie*, *Dziecko w literaturze*. *Literatura dla dzieci*, *Przestrzeń i granice dzieciństwa*.

Problem utraconego dzieciństwa omawiany był w rozważaniach dotyczących dzieci „wrogów narodu” (prof. Julia Kantor, Petersburg), organizacji opieki nad dziećmi w warunkach wojennych (prof. Jekaterina Kriwonożkina, Kazań), zagadnienia *bezprizornosti* w okresie II wojny światowej (prof. Inara Chanipowa, Kazań). Ksiądz dr Bolesław Karcz (Kraków) podjął refleksję nad specyfiką przestępstw dziecięcych we współczesnej Rosji, analizując wymiar dziecięcej patologii społecznej i sposoby jej zapobiegania.

W sekcji debatującej nad zagadnieniami ideałów wychowawczych wystąpienia dotyczyły historycznych, społecznych i antropologicznych aspektów problemu. Mgr Mikołaj Banaszekiewicz (Kraków) podjął temat toczących się w Rosji polemik dotyczących modelu edukacji zakładanego w projekcie reformy szkolnictwa hr. Dymitra Tołstoja. Kolejne wystąpienia były poświęcone minionemu wiekowi i poruszały temat zideologizowanej wizji dzieciństwa w projektach wychowania komunistycznego (ks. prof. Andrzej Zwoliński, Kraków), inspirowanych wzorami radzieckimi obrazami dzieciństwa w literaturze polskiej (ks. mgr Władysław Kądziołka, Kraków). Prof. Celina Juda (Kraków) omówiła przedstawione w bułgarskiej prozie powstałej po roku 1989 wizje komunistycznego dzieciństwa, natomiast dr Magdalena Banaszekiewicz (Kraków) zaprezentowała antropologiczną refleksję nad fenomenem krymskiego obozu dla pionierów „Artek”.

W debacie nad obrazami dziecka i dzieciństwa w rosyjskiej twórczości literackiej prof. Joanna Tarkowska (Lublin) podjęła refleksję nad motywem bliźniąt w wybranych opowiadaniach Ludmiły Ulickiej w kontekście poetyki neosentymentalnej. Wygłoszone referaty dotyczyły także utworów Fiodora Dostojewskiego (mgr Aleksander Babuk, Grodno), Antoniego Czechowa (mgr Tomasz Mróz, Kraków), Konstantina Balmonta (Grigorij Piewcow, Moskwa) oraz Swietłany Aleksiejewicz (mgr Julita Biniewska, Kraków).

W części obrad poświęconej wizerunkowi rosyjskiego dzieciństwa w kulturze audiowizualnej dr Małgorzata Flig (Kraków) zastanawiała się nad zagadnieniem wizualizacji dzieciństwa w filmach Andrieja Tarkowskiego. Mgr Jelena Kazakowa (Petersburg) podjęła refleksję nad motywem wędrowki dzieci w filmach doby „odwilży” Chruszczowowskiej. Dr Bartłomiej Brządkiewicz (Kraków) skoncentrował uwagę na temacie *śmierci oswojonej, a nie uświadomionej* w filmowej adaptacji dramatu *Bączek* Wasilija Sigariewa. O dziecięcej wizji świata na przykładzie radzieckich filmów *Czerwony kogut Plymouth Rock* i *Chodził pies po fortepianie*

mówiła mgr Justyna Mirońska (Kraków). Interesująco wypadł odczyt Jekateriny Woicickiej (Kijów) na temat konceptualizacji radzieckiego dzieciństwa w twórczości Siergieja Prokofiewa.

W obradach poświęconych relacjom między kulturą i wychowaniem prof. Ewa Komisaruk (Wrocław) wygłosiła referat o okresie adolescencji w dziewczęcym dyskursie dziennikowym z lat 80. XIX wieku, ukazując drogę do autonomii poprzez wykształcenie na przykładzie życia Jelizawiey Djakonowej. Prof. Michaił Stroganow (Twer) przedstawił tragiczny los dziecka w rosyjskiej pieśni, określanej jako „жестокый романс”. Mgr Ksenia Remiezowa (Petersburg) wprowadziła słuchaczy w świat dziecka i percepcję dziecięcej rzeczywistości w rosyjskiej kulturze przełomu XIX i XX w. O działalności i celach fundacji „Культура детства” interesująco opowiadały prof. Jekaterina Asonowa i Anna Tichomirowa z Moskwy. Dr Martyna Kowalska wygłosiła referat na temat koncepcji pedagogicznych Wasilija Suchomlińskiego w świetle dramatu Marii Arbatowej *Ankieta dla rodziców*.

Uczestnicy obrad w sekcji koncentrującej się na literackim obrazie dziecka wysłuchali sześciu referatów. Prof. Olga Miasoets (Moskwa) wybrała do analizy przeznaczoną dla dzieci twórczość takich autorów z przełomu XIX i XX wieku, jak W. Żelichowska, A. Jaszczenko, N. Karazina, których dzieła znalazły się na radzieckim indeksie. W referacie zaprezentowano moralne i aksjologiczne wartości obecne w przedrewolucyjnej literaturze dla dzieci. Temat dziecka w prozie Michaiła Szyszkina rozwinęła prof. Anna Skotnicka (Kraków). Prof. Katarzyna Duda (Kraków) podjęła rozważania nad uniwersalną wymową opowiadań Andrieja Płatonowa o dzieciach. Referat dr Reginy Rybickiej (Lublin) na materiale powieści Bułata Okudźawy *Wędrowki pamięci* podejmował temat radzieckiego dzieciństwa analizowanego w kulturowym kontekście epoki. Prof. Jewgienija Stroganowa (Twer) szczegółowo opracowała temat mitologii dzieciństwa na przykładzie prozy wspomnieniowej autorek literatury dziecięcej. Mgr Aleksandra Surdykowska (Kraków) poddała analizie brzmieniowe, leksykalne i semantyczne warstwy wybranych tekstów dla dzieci autorstwa Władimira Majakowskiego i Daniła Charmsa.

W drugim dniu konferencji dwie sekcje obradowały nad zagadnieniem: *Przestrzeń i granice dzieciństwa*. Wygłoszone referaty podejmowały różne aspekty rosyjskiego dzieciństwa, omawiane na materiale literackim, malarskim, socjologicznym i antropologicznym. Prof. Włodzimierz Mokry (Kraków) zwrócił uwagę na rolę poety i zadania literatur narodowych w rozumieniu ukraińskich i rosyjskich pisarzy dwujęzycznego dzieciństwa w XIX-XX w. Prof. Andrzej Dudek (Kraków) zainteresował słuchaczy referatem *Метафизика личности и социальное воспитание ребенка в мысли Василия Зеньковского*. Dr Elżbieta Żak (Kraków) referowała przejawy zjawiska infantyilizacji społeczeństwa radzieckiego, natomiast dr Anna Kadykało (Kraków) zaprezentowała bohaterów radzieckiego dzieciństwa i ich percepcję we współczesnej Rosji. Wystąpienie mgr Darii Janowiec (Kraków)

poświęcone zostało analizie problemu dzieciństwa w *Podstawach Nauki Społecznej Rosyjskiej Cerkwi Prawosławnej*.

Analiza motywu dzieciństwa w literaturze rosyjskiej stanowiła temat kilku kolejnych referatów. Dr Małgorzata Abassy (Kraków) skupiła uwagę na strukturze i granicach dzieciństwa w trylogii Lwa Tołstoja *Dzieciństwo. Młodość. Wiek dojrzwały*. Mgr Katarzyna Walasek (Kraków) zaprezentowała referat *Przestrzeń rosyjskiego dzieciństwa. Słów kilka o powieści Anatolija Pristawkina „Nocowała ongi chmurka złota”*. Dr Magdalena Sławińska (Kraków) analizowała zjawisko utraczonego dzieciństwa na przykładzie wspomnień osób, które przeżyły oblężenie Leningradu. Prof. Danuta Mucha (Piotrków Trybunalski) przedstawiła *Kreacje dzieci w malarstwie rosyjskim pierwszej połowy XIX wieku*. Mgr Olga Feldsztein (Moskwa) omówiła tradycyjne formy spędzania czasu wolnego przez dzieci w przestrzeni Moskwy i Petersburga w końcu XIX wieku. Maria Morozowa (Petersburg) opowiadała o funkcjach skautingu w rosyjskich diasporach emigracyjnych.

Podczas końcowych obrad plenarnych przedstawiono referat prof. Bogusława Muchy (Piotrków Trybunalski). Następnie z odczytami wystąpiły prof. Grażyna Bobilewicz (Warszawa) i Anna Kozłowa (Petersburg). Referat prof. Muchy na temat: *Kreacje dzieci w malarstwie rosyjskim drugiej połowy XIX wieku* stanowił istotną kontynuację rozważań nad rosyjskim malarstwem pierwszej połowy XIX wieku, wygłoszonych w trakcie obrad sekcyjnych. Prof. Bobilewicz interesująco przedstawiła zagadnienie konceptualnej sztuki fotograficznego portretu dziecięcego w artystycznym projekcie Jekatieriny Stiepanowej. Wystąpienie Anny Kozłowej było poświęcone semantycznym aspektom ikonograficznych wyobrażeń najważniejszych wydarzeń w radzieckim kalendarzu szkolnym. Materiał do analizy stanowiły w tym przypadku okładki popularnych radzieckich czasopism dla dzieci: „Костёр”, „Пионер”, „Мурзилка”, „Искорка”.

Podsumowując obrady prof. L. Zwonariowa podkreśliła wagę tematu dzieciństwa dla badań nad kulturą rosyjską. Kolejni dyskutanci akcentowali uniwersalizm konferencyjnego tematu, jak również interdyscyplinarny charakter poruszanej w referatach problematyki dzieciństwa.

Martyna Kowalska
Uniwersytet Jagielloński

Sprawozdanie z posiedzenia Komitetu Słowianoznawstwa PAN
(Warszawa, 9 grudnia 2013 r.)

9 grudnia 2013 r. odbyło się w Warszawie posiedzenie Komitetu Słowianoznawstwa PAN. Posiedzenie otworzyła i przewodniczyła obradom prof. Małgorzata Korytkowska. Przyjęto jednogłośnie następujący program posiedzenia:

- Posiedzenie naukowe

Referat **prof. dr hab. Haliny Kurek** (Uniwersytet Jagielloński): *Komisja Socjolingwistyki afiliowana przy Międzynarodowym Komitecie Słowistów – powstanie, działalność i plany badawcze*

Dyskusja.

- Posiedzenie organizacyjne

1. Informacja o Protokole posiedzenia Międzynarodowego Komitetu Słowistów w Mińsku dnia 25 sierpnia 2013 r.
2. Sprawy kategoryzacji czasopism:
  - Informacja o wstępnej pracy Prezydium Komitetu Słowianoznawstwa PAN.
  - Informacja o spotkaniu Zespołu ds. Kategoryzacji Czasopism Humanistycznych i Społecznych i przedstawicieli komitetów naukowych Wydziału I PAN w dniu 27 listopada 2013 r.
  - Wybór Komisji ds. Kategoryzacji Czasopism Słowistycznych.
3. Sprawy bieżące.
4. Wolne wnioski.

W referacie pt. *Komisja Socjolingwistyki afiliowana przy Międzynarodowym Komitecie Słowistów – powstanie, działalność i plany badawcze* prof. Halina Kurek zapoznała słuchaczy z historią i planami badawczymi Komisji, której przewodzi. Powołana w Ochrydzie w 2008 r. Komisja Socjolingwistyki afiliowana przy Międzynarodowym Komitecie Słowistów liczy obecnie 47 członków reprezentujących 13 krajów. Polskę reprezentuje w Komisji 11 ośrodków naukowych. Jednym z punktów ramowego programu działalności Komisji jest organizowanie tematycznych konferencji naukowych. Pierwsza konferencja Komisji Socjolingwistyki na temat *Języki słowiańskie w ujęciu socjolingwistycznym* odbyła się w Krakowie 11-12 czerwca 2011 r. na Wydziale Polonistyki Uniwersytetu Jagiellońskiego. Referentka zapoznała zebranych także z tematyką innych konferencji Komisji oraz bloku tematycznego zorganizowanego na XV Międzynarodowym Kongresie Słowistów w Mińsku: *Czynniki socjolingwistyczne a zmiany w językach słowiańskich na przełomie XX i XXI wieku*, poinformowała też o kolejnej konferencji pt. *Globalizacja a przemiany języków słowiańskich*, która odbędzie się 19–20 września 2014 r. na Uniwersytecie Kazimierza Wielkiego w Bydgoszczy.

W kolejnej części posiedzenia – poświęconej sprawom organizacyjnym – skoncentrowano się wokół następujących spraw:

- Protokół posiedzenia Międzynarodowego Komitetu Słowistów w Mińsku dnia 25 sierpnia 2013 r.

Poruszone zostały główne sprawy referowane w protokole posiedzenia MKS w Mińsku: ranga kongresów sławistów, kwestia kwot przyznawanych poszczególnym krajom, tj. liczby uczestników kongresu, idea powołania międzynarodowej komisji kwalifikującej do udziału w kongresie i inne. Kwestie te będą przedmiotem dyskusji i prac MKS, który organizuje spotkania między kongresami, oraz komitetów narodowych.

- Sprawa kategoryzacji czasopism

Przedstawione zostały działania Prezydium Komitetu Słowianoznawstwa PAN w sprawie kategoryzacji czasopism: opracowanie wstępnej opinii na temat parametryzacji czasopism naukowych i przekazanie jej przewodniczącemu Zespołu ds. Kategoryzacji Czasopism Humanistycznych i Społecznych prof. Krzysztofowi Mikulskiemu. Uwagi dotyczyły braku jasnych kryteriów oceny czasopism, niedocenywania monografii w punktacji, negatywnej opinii odnośnie propozycji organizowania przez komitety naukowe PAN konkursu monografii, deprecjonowania języka polskiego i innych języków słowiańskich jako języka publikacji.

Ta ostatnia sprawa była przedmiotem dyskusji także na spotkaniu przewodniczących komitetów naukowych Wydziału I PAN z Zespołem ds. Kategoryzacji Czasopism Humanistycznych i Społecznych 27 listopada 2013 r., którego przebieg zreferowała członkom Komitetu prof. Małgorzata Korytkowska. Na spotkaniu tym Zespół ds. Kategoryzacji Czasopism zarysował plan działania na najbliższy okres: w ciągu czterech miesięcy przedstawi na szerszym zebraniu wypadkową dotychczasowych prac, a następnie wypracuje stanowisko dla Ministerstwa Nauki i Szkolnictwa Wyższego. Po wysłuchaniu sprawozdania ze spotkania z Zespołem kilku członków Komitetu zabrało głos w dyskusji. W toku dyskusji prof. Małgorzata Korytkowska zaproponowała powołanie Komisji ds. Czasopism Słowistycznych przy Komitecie Słowianoznawstwa, która ma sformułować wstępne propozycje dla Zespołu. W wyniku przeprowadzonych wyborów do składu Komisji weszły następujące osoby: prof. dr hab. Wojciech Chlebda, prof. dr hab. Małgorzata Korytkowska, prof. dr hab. Izabella Malej, prof. dr hab. Lech Miodyński, dr Zofia Rudnik-Karwatowa, prof. dr hab. Alicja Wołodźko-Butkiewicz.

- Sprawy bieżące

Prof. Małgorzata Korytkowska zreferowała przebieg posiedzenia plenarnego Wydziału I Nauk Humanistycznych i Społecznych PAN, które odbyło się 7 listopada 2013 r. w Warszawie. W porządku obrad były następujące sprawy: przyznanie nagród naukowych Wydziału I PAN, przygotowanie stanowiska Wydziału i PAN dotyczącego pozycji i roli humanistyki i nauk społecznych we współczesnym świecie, powołanie Zespołu ds. Kategoryzacji Czasopism Humanistycznych i Społecznych, referat czł. rzecz. PAN prof. Andrzeja Walickiego.

Sprawozdanie z posiedzenia Komitetu Słowianoznawstwa PAN
(Warszawa, 3 lutego 2014 r.)

3 lutego 2014 r. odbyło się w Pałacu Kultury i Nauki w Warszawie posiedzenie Komitetu Słowianoznawstwa PAN z następującym porządkiem obrad:

- Posiedzenie naukowe

Referat prof. dr hab. Izabelli Malej (Instytut Filologii Słowiańskiej Uniwersytetu Wrocławskiego): *Syndrom Fausta: Michaił Wrubel i Johann W. Goethe*
Dyskusja.

- Posiedzenie organizacyjne

1. Sprawozdanie roczne z działalności Komitetu Słowianoznawstwa PAN w 2013 r.
2. Sprawozdanie z działalności Komitetu Słowianoznawstwa PAN pełniącego funkcję Komitetu Narodowego ds. Współpracy z Międzynarodowym Komitetem Słowistów za rok 2013.
3. Plan pracy Komitetu Słowianoznawstwa PAN na 2014 rok.
4. Sprawy wydawnicze.
5. Sprawy bieżące.
6. Wolne wnioski.

- Prof. Izabella Malej przedstawiła w swoim referacie malarską eksplikację myśli Wolfganga Goethego w obrazach Michaiła Wrubla o tematyce faustowskiej: w tryptyku *Faust* oraz *Lot Fausta i Mefistofelesa*. Artysta rosyjski traktuje pierwiastek demoniczny jako immanentny składnik rzeczywistości ludzkiej, łącząc walory dekoratywne kompozycji z symboliką dobra i zła, ducha i materii, rozumu i wyobraźni. Analiza symbolicznych obrazów prowadzi referentkę do wniosku, że zawarte w nich zostało ostrzeżenie przed bez troską wobec demonicznej strony czystego rozumu, która uczyniła z Fausta postać tragiczną.

- W pierwszej części posiedzenia organizacyjnego sekretarz Komitetu dr Zofia Rudnik-Karwatowa przedstawiła dwa sprawozdania roczne: z działalności Komitetu Słowianoznawstwa PAN w 2013 r. i z działalności Komitetu Słowianoznawstwa PAN pełniącego funkcję Komitetu Narodowego ds. Współpracy z Międzynarodowym Komitetem Słowistów za 2013 r. Z obu sprawozdaniami można zapoznać się na stronie Komitetu Słowianoznawstwa PAN pod adresem <http://komslaw.pan.pl>

Następnie przyjęty został przez zebranych plan pracy Komitetu Słowianoznawstwa PAN na rok 2014.

Kolejny punkt programu poświęcony był omówieniu spraw wydawniczych. Prof. Małgorzata Korytkowska zapoznała obecnych z decyzją komisji Wydziału I PAN o dofinansowaniu w 2014 r. wydania dwóch czasopism Komitetu Słowianoznawstwa: „Rocznika Słowistycznego” i „Slavii Orientalis” i odmowie dofinansowania trzeciego czasopisma komitetowego „Pamiętnika Słowiańskiego”. Uzasadnieniem tej decyzji może być ocena parametryczna czasopism. Na zaktualizowanej przez

MNiSW w grudniu 2013 r. liście punktowanych czasopism „Rocznik Sławistyczny” i „Slavia Orientalis” mają po 10 punktów, natomiast „Pamiętnik Słowiański” - 5 punktów, czyli mniej niż minimalna liczba punktów (8 punktów) wymagana dla uzyskania dofinansowania.

W związku z oceną czasopism wywiązała się wśród zebranych żywa dyskusja na temat miejsca i roli języka polskiego w publikacjach sławistycznych. Krytycznie wypowiedziano się o przejawach dyskryminacji języka polskiego w parametryzacji czasopism, zgłoszone były propozycje walki z niższą oceną publikacji w języku polskim.

W ostatniej części posiedzenia zaprezentowane zostały najnowsze prace sławistyczne, m.in. książka *Zdzisław Stieber (1903–1980). Materiały i wspomnienia*, artykuły opublikowane w czasopiśmie „Nauka” 2013/4, poinformowano o publikacjach Komisji Standaryzacji Nazw Geograficznych, przybliżono także plany organizacyjne kilku konferencji przy współudziale Komitetu Słowianoznawstwa PAN w 2014 r.

Zofia Rudnik-Karwatowa